

Filip Bačurin

diplomski studij povijesti; istraživački smjer: Moderna i suvremena povijest (19. i 20. stoljeće)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

John Greville Agard Pocock (1924. – 2023.)

John Greville Agard Pocock (1924. – 2023.)

(Fotografija: <https://scholar.harvard.edu/armitage/publications/j-g-pocock-1924-2023>)

U 99. godini svoga života 12. prosinca 2023. napustio nas je J. G. A Pocock, novozelandski povjesničar koji je ostavio neizbrisiv trag na području intelektualne historije i političkih znanosti. Svojim je istraživanjima razvoja republikanske misli, engleskoga prava te historiografije prosvjetiteljstva uspostavio nove pristupe istraživanja fokusirajući se na razvoj lingvističkih struktura (diskursa), kako bi definirao značenje različitih političkih ideja u kontekstu u kojemu su nastale ili se koristile, a ne u značenju koje danas te iste ideje predstavljaju za nas. Pocock će ostati upamćen i kao jedan od utemeljitelja intelektualno-historijske škole Cambridgea (*Cambridge School*), koja je svojim pristupima revolucionirala povijest ideja i intelektualnu historiju između 60-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća.

John Greville Agard Pocock rođen je u Londonu 7. ožujka 1924. godine. U trećoj godini života, seli se na Novi Zeland nakon što njegov otac, profesor klasičnih studija, dobiva poziciju na tamošnjem Canterbury Collegeu (sada University of Canterbury) u Christchurchu. Istovremena povezanost s Engleskom i Novim Zelandom odrazit će se i na Pocockovu akademsku karijeru, što je vidljivo u njegovom cjeloživotnom zanimanju za englesku povijest, dok je odrastanje u subalternim uvjetima Oceanije utjecalo na njegovo pogled prema historiografiji. Nakon završetka osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja Pocock započinje studij povijesti na Canterburyju gdje do 1946. godine završava prvostupanjsku razinu i magisterij. Visoko školovanje nastavlja na Cambridgeu gdje je 1952. godine doktorirao pod mentorstvom još jednog renomiranog engleskog povjesničara, Herberta Butterfielda. Sljedećih 14 godina predavao je na različitim sveučilištima – od Canterbury Collegea i University of Otago na Novom Zelandu do St. John's Collegea na Cambridgeu – da bi 1966. prešao u SAD, prvo kao profesor povijesti i političkih znanosti na Washington University u St. Louisu, odakle se 1974. prebacio na John Hopkins University u Baltimoreu, gdje se i umirovio kao profesor emeritus 1994. godine.

Pocockov znanstveni opus nadilazi okvire historiografije te je njegov utjecaj vidljiv i u područjima političkih znanosti i filozofije. Poput svoga mentora Herberta Butterfielda, Pocock je odbijao prihvaćati devetnaestostoljetnu „vigovsku“ povijesnu tradiciju koja je englesku povijest sagledavala kao neprekidan razvoj vlastitoga političkoga sustava. Umjesto toga pokušava prikazati prošlost onako kako su je doživljavali njeni sudionici.¹ Potonje se očituje već u njegovoj prvoj knjizi iz 1957., *The Ancient Constitution and The Feudal Law*², u kojoj prikazuje kako su ljudi doživljavali vlastitu historiju analizom jezika različitih frakcija koje su se sukobile oko pravnih pitanja u Engleskoj tijekom 17. stoljeća. Tim je spojem pravne povijesti i imagologije vlastite historije pokazao izuzetnu domišljatost i nekonvencionalnost koja krase cijelo njegovo akademsko djelovanje.

Promovirajući tzv. „lingvističku kontekstualizaciju“ političkih ideja i koncepata, Pocock je krajem 1960-ih zajedno sa Quentinom Skinnerom utemeljio intelektualno-historijsku školu s Cambridgea, historiografski pravac koji je proučavanjem političkih jezika oko sebe okupio niz povjesničara, filozofa i politologa. Iako je Pocock tada već bio u SAD-u, a ne na Cambridgeu, istaknuo se kao vodeći teoretičar Škole i branitelj njezinih metoda koje je usavršio tijekom 1970-ih. Nakon objavljivanja zbirke eseja 1971. pod nazivom *Politics, language and time: Essays on political thought and history*,³ Pocock je 1975. godine objavio svoj „magnum opus“ *The Machiavellian Moment: Florentine Political Thought and the Atlantic Republican Tradition*⁴ u kojem ispituje

¹ „The Life and Thought of Herbert Butterfield,“ *Reviews in History*, <https://reviews.history.ac.uk/review/1133> (posjet 18.2.2024).

² J.G.A. Pocock, *The Ancient Constitution and the Feudal Law: A Study of English Historical Thought in the Seventeenth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 1957).

³ J.G.A. Pocock, *Politics, Language and Time: Essays on political thought and history* (New York: Atheneum, 1971).

⁴ Idem., *The Machiavellian Moment. Florentine Political Thought and Atlantic Republican* (Princeton: Princeton University Press, 1975).

promjene republikanske misli tijekom njezine tranzicije iz renesansne Italije, preko Građanskim ratom pogođene Engleske pa sve do predrevolucionarne Amerike. *The Machiavellian Moment* pokazati će se najvažnijom Pocockovom knjigom koja će zacementirati njegov status u historiografiji, ali i potaknuti brojne kontroverzne zbog negiranja uobičajenog viđenja američkih „očeva-utemeljitelja” kao liberala, pod utjecajem engleskoga prosvjetitelja Johna Lockea. To je bila zastarjela misao koja se nakon radova američkih povjesničara Bernarda Bailyna, Gordona Wooda, ali i Pococka počela sve više preispitivati.⁵

Godinu dana nakon objavljivanja knjige *The Machiavellian Moment* Pocock je tijekom svoga posjeta Rimu, jednako kao i Edward Gibbon dva stoljeća prije njega, dobio inspiraciju za svoje zadnje epohalno djelo u kojemu objašnjava Gibbona i njegovo djelo *Slabljenje i propast Rimskoga Carstva* unutar različitih diskursa prosvjetiteljske historiografije.⁶ *Barbarism and Religion*, ironična fraza koja je Edwardu Gibbonu služila da opiše predmet svoje studije od šest svezaka poslužila je i kao naziv Pocockove studije Gibbona koja se također sastoji od šest svezaka. Ono po čemu se *Barbarism and Religion* posebno ističe jest činjenica da je Pocock svojih šest svezaka objavio u poodmakloj dobi svoga života, prvi svezak 1999. u 75., a posljednji 2015. u 91. godini života. Da njegova akademska djelatnost s godinama nije jenjavala, pokazuje i činjenica da je 2005. objavio i zbirku eseja *The Discovery of Islands: Essays in British History*⁷ u kojoj razrađuje ideju „nove britanske povijesti”, inače predstavljenu na predavanju 1973. godine. U trenucima kada se Britanija sve više približavala Europi, a sve manje bivala Carstvom, Pocock je predložio pluralističko razumijevanje britanske povijesti koja se sastoji od različitih, ali jednako dominantnih povijesnih narativa iz svih dijelova nekadašnjeg Imperija. Drugim riječima, Pocock je smatrao da svi narodi nekadašnjeg Britanskoga Carstva imaju pravo na vlastitu povijest kako bi oblikovali svoj identitet.⁸ U potonjem se ogleda i subalterni identitet samoga Pococka, koji je na Novome Zelandu bio svjedok problema između koloniziranih i kolonizatora te nejednakih prava na suverenitet. Zbog pokušaja da te probleme riješi zalažući se za izjednačavanje svih stanovnika Novoga Zelanda,⁹ ali i zbog svoga doprinosa historiografiji, Pocock je 2002. zadobio novozelandski Orden za zasluge (*New Zealand Order of Merit*).

Malo se povjesničara može pohvaliti ostavštinom kakvu posjeduje J. G. A. Pocock. S naizgled jednostavnom željom da smjesti tekst u vlastiti kontekst, obogatio je ne samo historiografiju, već i političke znanosti te filozofiju.

⁵ Colin Kidd, „J.G.A Pocock,” *Institute of Intellectual History*, <https://www.intellectualhistory.net/remembering/jga-pocock> (posjet 18.2.2024).

⁶ J.G.A Pocock, *Barbarism and Religion*, sv. 1, *The Enlightenment of Edward Gibbon, 1737-1764*. (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 1.

⁷ Idem., *The Discovery of Islands: Essays in British History* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

⁸ Kenneth Sheppard, „J.G.A Pocock as an Intellectual Historian,” u *A Companion to Intellectual History*, ur. Richard Whatmore i Brian Young (Chichester: Wiley-Blackwell, 2016), 120-123.

⁹ Ibid., 120.

Svojim je metodičkim i teorijskim postavkama dao novi način „čitanja“ tekstova iz prošlosti, dok je zajedno sa svojim kolegama iz intelektualno-historijske škole s Cambridgea podigao kvalitetu intelektualne historije na dotad neviđenu razinu. Njegovu veličinu, ljubav i predanost najbolje dokazuje šest desetljeća bogate akademske karijere čiji se značaj ne može transkribirati ni u kakav pisani oblik. Povjesničar, politički filozof, dobitnik nebrojenih nagrada, zagovornik mira i jednakosti, ljubitelj svojih domovina Engleske i Novog Zelanda, strastveni obožavatelj J. R. R. Tolkiena¹⁰ samo su neki od atributa koje mu možemo pripisati. Jedino negativno što su mu kritičari rado predbacivali – kompleksnost njegovih knjiga – pokazuje samo dubinu njegova razumijevanja povijesti i obujam majstorstva koje je posjedovao.

¹⁰ Pocock je čak pisao eseje na temu J.R.R. Tolkienovih romana, povezujući njegove likove s vlastitim historiografskim radovima; vidi: „J.G.A Pocock on J.R.R Tolkien,“ *Institute of Intellectual History*, <https://www.intellectualhistory.net/thousand-manuscripts-blog/j-g-a-pocock-on-tom-bombadil-and-the-anti-matter-of-england> (posjet 18.2.2024).

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 19 2024.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XIX, broj 19, 2024.

Glavna i odgovorna urednica
Tijana Vokal

Zamjenica glavne urednice
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Patrik Smolak

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Patrik Smolak
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Tajnik Uredništva
Adrian Filčić

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Aleksandra Golubović
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Ivica Šute
dr. sc. Nikola Tomašegović

Lektura za hrvatski jezik
Lorenia Jantolek
Martina Prosen
Lucija Rak
Josipa Skenderović
Gabrijela Soldan
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Boris Bui, FF press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>